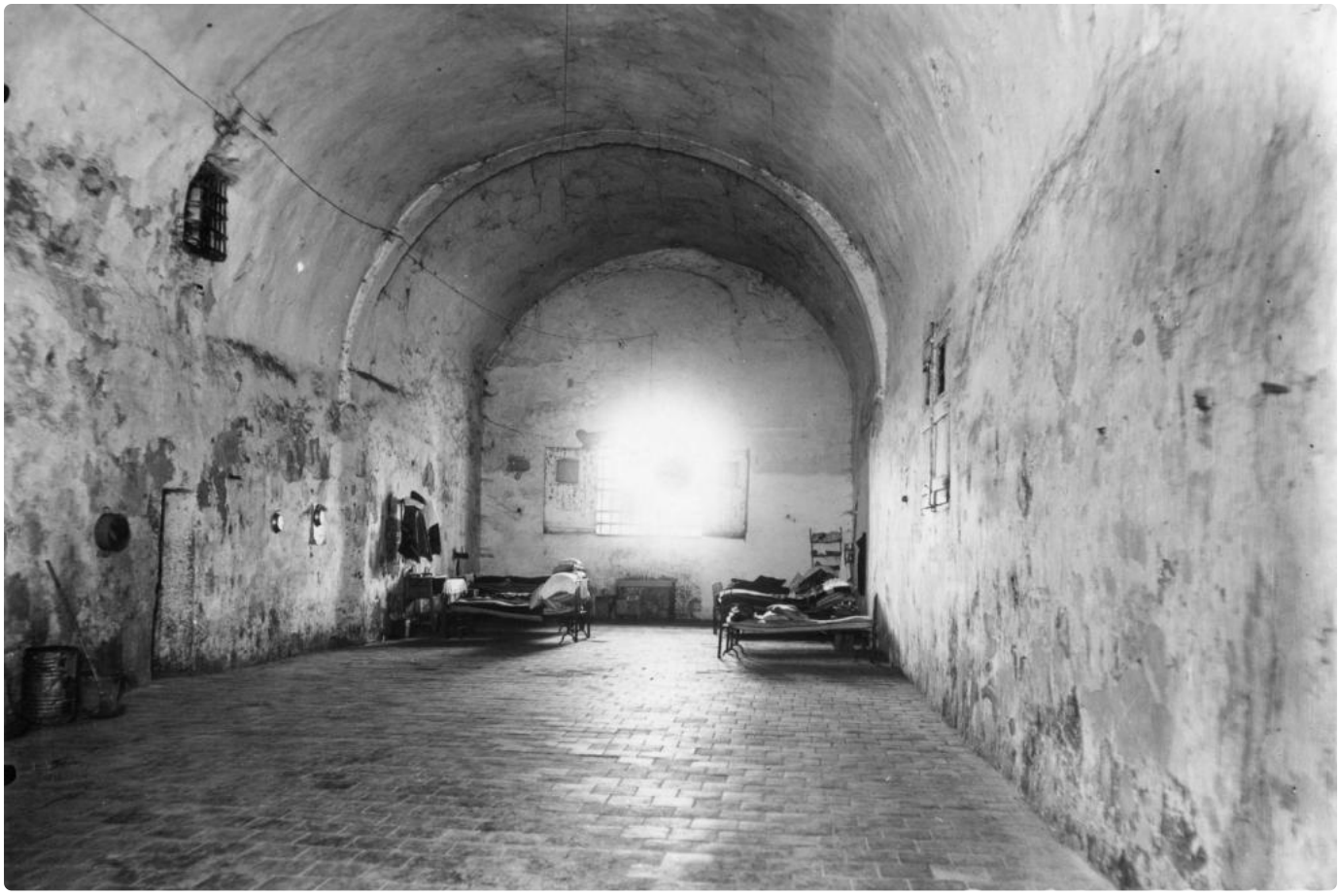
Dillums

Setmanari digital de les comarques de Tarragona. Periodisme de proximitat.

dillums.cat

D’aquí | Lluís de Salvador, un periodista entre reixes: onze dies a la presó de Pilats

By **Enric Garcia Jardí** • 06/04/2026 • Updated 19/04/2026 • 15 min read

Enric Garcia Jardí

A la redacció del *Diario de Tarragona*, al carrer de Sant Francesc número 14, ha arribat un poema que demana de ser publicat. El signa un prevere de Reus, un tal J. de Villegas. Sembla inofensiu, adequat per a les dates que s’atansen, de guàrdies d’armats i solemnitat

catòlica. El director del diari, Lluís de Salvador, que porta fama d'intel·lectual però també de despistat, troba que aquests versos pietosos ja fan el fet per a l'especial que preparen per Dijous Sant, on també recullen, en una plana literària, composicions de Jacint Verdaguer, Joaquim Folguera i Miquel Costa i Llobera. No és conscient, encara, del preu que és a punt de pagar per no haver revisat, amb ulls de censor, el poema que tot just transcrivim:

Redención

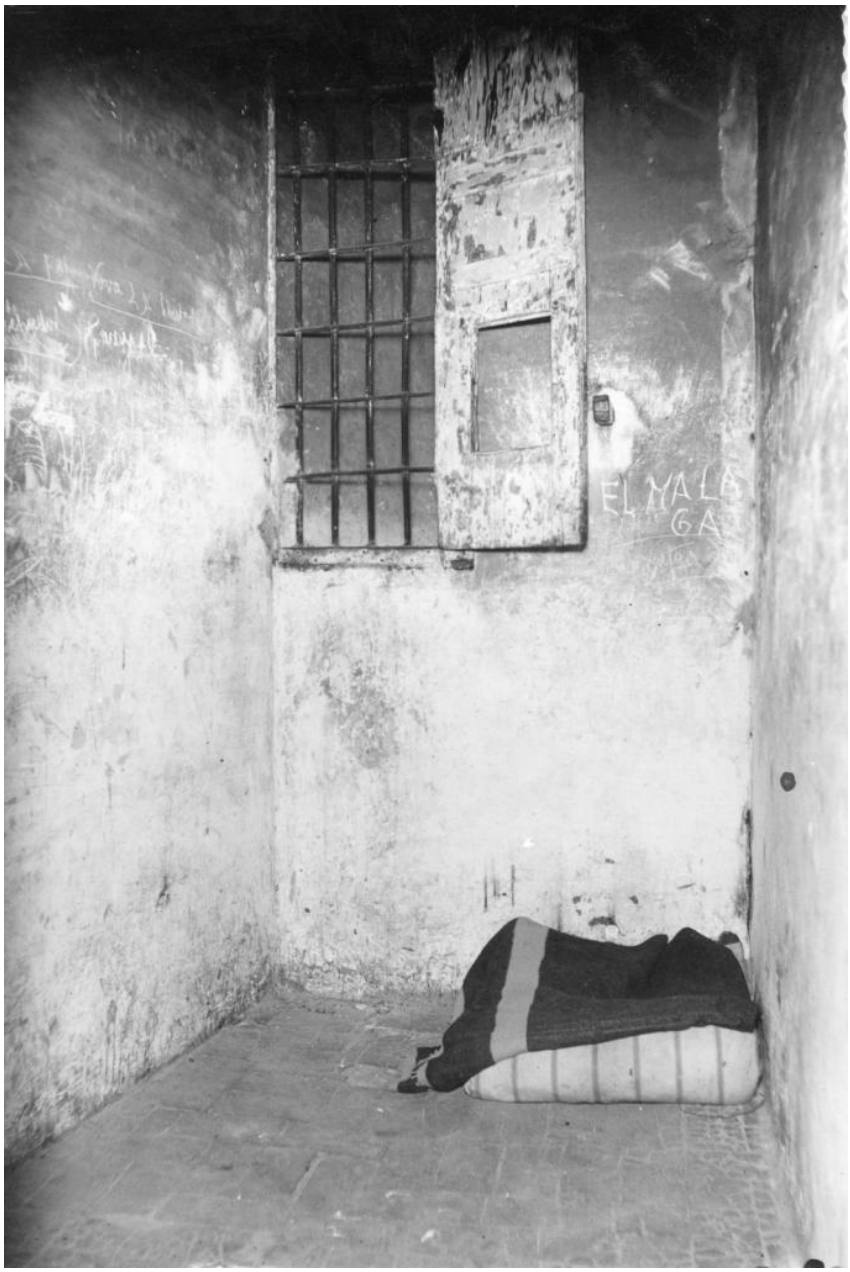
Viendo a Jesús en el huerto,
Izcariote lo besó.
Sayones por la consigna
Cogieron al Redentor.
Atáronle desalmados
Como si fuese un ladrón.
A Caifás lo presentaron
Turbas ebrias de furor.
Al humilde Nazareno
Le acusan de sedición.
Un solo juez reconoce
No hallarle causa al Señor,
Y, no obstante, a vil suplicio
Al Dios hombre condenó.
Lavose el mal juez las manos,
La turba ruge feroz.
Izcariote horrorizado
Un fin trágico escogió.
Redime Jesús al mundo
En la Cruz de expiación.

J. DE VILLEGAS – *Pbro*.

Vosaltres tampoc no hi veieu res d'estrany? Sí, l'autor adopta el ritme d'un romanç, enllaça fileres de llocs comuns i adjectius dessaborits i manifesta una certa fixació per la paraula *turba*, però fixeu-vos-hi una mica més. Les inicials de cada vers formen tres paraules. Tres paraules que, juntes, representen un cop de falç simbòlic contra la dictadura de Miguel Primo de Rivera i, en general, contra allò que més endavant el seu fill, el falangista José Antonio, teoritzarà sota el concepte d'«unidad de destino en lo universal», una obcecació que encara compta amb servidors fidels a esquerra i dreta. Les tres paraules maleïdes són: «Visca Catalunya lliure». Salvador no s'ha adonat del missatge ocult, convertit en lletra impresa. Quan l'exemplar del 5 d'abril de 1928 ja circula per la ciutat, el detenen i el tanquen unes hores a l'edifici del Govern Civil, on passarà la nit. L'acusen, en procediment militar, d'un delicte contra la seguretat i la unitat de la pàtria. El capellà Villegas no apareix per enlloc, perquè no existeix.

Les autoritats han suspès el *Diario de Tarragona*, que s'estarà més de dos mesos sense sortir a la palestra. Uns dies més tard, el 14 d'abril, *La Veu de Tarragona*, portaveu de la Lliga Regionalista a la ciutat, lamenta «l'encepegada del *Diario*, molt més creient com creiem, amb tota sinceritat, que sa bona fe fou burlada per algun individu desaprensiu». Fins i tot una part de la premsa amb qui rivalitza als quioscos —i, en el fons, en principis polítics— ho reconeix. Però diguem-ho tot, també: no tothom s'ha pronunciat. Qui li podia tenir jurada, a Salvador?

El Divendres Sant, a les 9 del matí, el condueixen a la presó de Pilats entre un «vent tènue» i una «pluja freda i implacable». Ens ho conta ell mateix en una sèrie d'articles dominicals que es publiquen al *Diario de Tarragona* entre el 24 de juny i el 19 d'agost de 1928, i que porten com a encapçalament l'epígraf «Entre rejas (apuntes periodísticos de once días de vida carcelaria)». El gest, com en les cròniques d'aviació, torna a ser d'una modernitat avançada. Salvador és algú que ha comprès que el periodista és un carnisser que, de la realitat —com del porc—, tot ho pot aprofitar. Què ha de fer, en aquestes circumstàncies? Doncs com qualsevol home de cultura, llegir com un condemnat —bé, en el seu cas, hauríem de dir, per ser precisos, *com un acusat*— i dedicar-se a observar, escoltar i escriure —això últim, si convé, sense paper ni tinta, retenint fragments d'article al cap.

Cel·la d’incomunicació (Centre d’Imatges de Tarragona / l’Arxiu).

En les darreres hores, un home de qui s’estima més no fer publicitat li ha confessat que, encara que sigui castigant un innocent (com ell, s’infereix), la justícia ha d’actuar igualment per doblegar el delicte. Ha de mantenir l’exemplaritat en les formes per descoratjar qualsevol temptació delictiva. Quan entra a la cel·la de càstig, no pot més i esclata: «¿Humanidad? ¿Dónde está? ¿Cómo se manifiesta? ¿A impulsos de qué conciencia obra? ¿Qué ideal persigue? ¿La Justicia? ¿Y es justo someter a un hombre, a un ser humano, CULPABLE O NO —no hablo ya por egoísmo— al denigrante, inmundo, cruel e inhumano trato que supone la reclusión en una celda como esta, que es aun impropia para

albergar seres irracionales?». L'antic pretori ja no fa pensar ni en emperadors romans ni en reis medievals que el decoren a pler. La mirada idealitzada sobre Tàrraco, aquesta nostàlgia augusta de ressons romàntics tan present en l'obra periodística de Salvador, contrasta amb l'estat i les funcions carceràries de l'edifici des de mitjan segle XIX, degradat a la categoria de cau infecte. Fatigat i febril, es passeja per la cel·la esquivant el contacte amb els murs ennegrits.

Quan la campana de la Catedral anuncia, amb un sol toc, que només han transcorregut quinze minuts des de les onze del matí, es desespera. El temps sembla rabejar-se en aquesta sensació de lentitud. El cervell de Salvador, en canvi, agitat, travessa una línia d'alta tensió emocional: transita per la resignació, l'amor i la pietat, però també per l'amargor, la sospita, l'odi i l'afany de venjança. Tot barrejat. Tot en estones curtes. Poc s'imaginava, quan vivia a Alacant, que la pràctica del periodisme li obriria les portes de la presó. En concret, d'una presó cèntrica, íntimament lligada a l'imaginari col·lectiu tarragoní. El mateix lloc sobre el qual Josep Pin i Soler, a *La família dels Garrigas*, amb un costumisme exhaustiu, ens ensenya que la gent l'ha incorporat al terreny de la frase feta: «La mare amenaça el fill indòmit… de fer cap a Pilat!». Salvador, de qui podem dir que ja ha *fet cap a Pilat*, també es recorda de la mare, però en un altre sentit: ha vingut a visitar-lo i no l'han deixada passar. Ella també és «víctima de la ejemplaridad».

PASADO MAÑANA, DOMINGO

publicaremos el 2.º capítulo
de la narración literaria

ENTRE REJAS

de nuestro compañero
LUIS DE SALVADOR

Els primers textos d'«Entre rejas» reflecteixen, sobretot, aquest sentiment de ràbia, d'indignació davant la injustícia. En el segon, intitulat «El ambiente interior», Salvador es fa creus d'haver-se de considerar «sucesor legítimo» del bandoler *Panxampla*, ajusticiat al portal de Sant Antoni el 16 de juny de 1883, i de *Morenete*, autor d'un crim espantós ocorregut el 26 de setembre de 1921 al número 2 del carrer de Santa Anna. Tots dos havien estat tancats —encara que en moments diferents— a Pilats. José Morenete Sanz, de 40 anys, després de ser perseguit per la policia per robar en una barberia del carrer Merceria, s'havia refugiat en un portal i havia entrat a la casa de la veïna, natural de Porrera, que l'havia delatat. Tant a ella com a les filles, les va apunyalar. Una de les noies atacades es va morir a l'instant, les altres van sobreviure. Malgrat ja s'hagi oblidat, aquest assassinat encara resulta familiar quan Salvador s'adreça als lectors del *Diario*. Les comparacions que fa servir són volgudament odioses. Ell ni ha robat ni ha matat.

Cent anys després, els seus articles ens ajuden a copsar com era l'ambient a la presó de Pilats: les escales estretes i irregulars, les finestres enreixades des d'on s'adverteix la mar, la forta humitat, els corrents de vent gairebé inevitables, el «suelo fangoso y negro, del que parece desprenderse fétido vaho de tierra corrupta». Les sales on els presos malviuen fan una fila especialment desoladora. Les màrfegues on dormen són l'únic mobiliari d'aquests espectres d'home. No ens diu de què parlen, però els mostra xiuxiuejant i vigilant els vigilants amb por. N'hi ha un que escura una burilla extremadament salivada, un altre s'examina les llagues als peus. Salvador conclou: «No me hallo en una galería subterránea, y sin embargo, percibo una sensación espantosa de confinamiento, de profundidad, como si todo un mundo invisible gravitara sobre mi».

(Centre d’Imatges de Tarragona / l’Arxiu).

Un amic en comú amb el director del centre, així com, segurament, la consciència que Salvador està imputat sense motius de pes, li han valgut un tracte de favor. El tercer dia li ofereixen, com a cel·la, la barberia: una sala rectangular, d’uns sis metres de llargada per quatre d’amplada, pavimentada i de parets blanques i netes. Salvador plora de gratitud. És la millor estança d’aquest castell ple de penúries. Un pres l’ha obsequiat també amb una cadira de fusta sense respatller, que li serveix de taula de menjador. El llit de ferro assumeix les funcions de cadira durant el dinar i de biblioteca durant les estones de lectura. L’enginy va captant les maneres d’aclimatar-se: «Como Robinson, con esos pocos elementos, he de improvisar todos los que un hombre precisa para la vida».

A les nits, aquí dins, costa agafar el son. Cada dia, pels volts de les dues de la matinada, un oficial colpeja amb una barra de ferro els barrots de totes les reixes per assegurar-se que ningú no les ha llimades. El soroll que provoca és molt molest. Salvador es manté despert als senyals de la «rapsòdia nocturna», a la qual són convocades les campanes de la

Catedral, la del convent «lúgubre» de Santa Clara, les sabates del sentinella, els grills, els galls, els lladrucs llunyans dels gossos, dos mussols, el xiulet d'una locomotora i fins i tot les onades de la mar, que sonorament s'enfilen des de la platja del Miracle i penetren a l'edifici. La fusta de la porta de la cel·la cruix: deu ser cosa d'un corc afamat.

Durant els dies posteriors Salvador, com si fos un ordenança, gaudeix de llibertat de moviments a l'interior del presidi. Això li permet pujar a la terrassa, des d'on, «después de varios días de tiniebla, de lobreguez moral y material, me envuelve, me sacude, me eleva sobre mí mismo, sobre mis angustias, sobre mis odios y mis rencores, ese gran triunfo luminoso de la dorada costa tarraconense; de la inmensidad azul del mar; del verdor de los campos lejanos ya en plena eclosión de encantos primaverales; de todo cuanto la avidez insaciable de mis ojos quiere abarcar, poseer y gozar en un momento». En el fons, fa de cronista.

Al pati, para esment en els tatuatges dels interns. També en la inscripció en un carreu, escrita a llapis, que sentencia:

«Este es el lugar donde el crimen se desenvuelve en un ciclo completo:
NACE con el preso.
VIVE con el preso.
MUERE con el reo de pena capital. Pero
RESUCITA con el verdugo, para seguir pesando como un estigma, sobre la Humanidad insensata y soberbia».

Pati de la presó de Pilats (Centre d’Imatges de Tarragona / l’Arxiu).

En aquest pati on hi ha qui s’oblida per uns instants de la pena i s’aboca als jocs infantils, s’hi ha arribat a cuinar arròs de conill, els dies de celebració. És el mateix pati on s’executen les condemnes amb garrot vil.

La lectura suggereix algunes confluències remotes amb un autor coetani de Salvador, Albert Londres (1884-1932), i els seus reportatges d’investigació sobre el sistema penitenciari francès, centrats en la colònia penal de la Guaiana. Com Pin i Soler, Londres explica que els pares francesos amenacen els fills d’aviar-los a Caiena si no fan bondat. Té contacte directe amb els reus, també li criden l’atenció l’esquena i els braços entintats i escriu amb un objectiu clar de denúncia social. No sabem si Salvador havia llegit o coneixia l’existència d’aquests articles, difosos a *Le Petit Parisien* l’any 1923, que van causar molt de debat a França. En tot cas, podem constatar que Salvador dominava el francès —l’idioma amb què es comunicava, entre d’altres, amb els aviadors a Alacant— i que en les cròniques de l’època és descrit com algú molt llegit, d’una gran cultura. Algú capaç de

redactar crítiques musicals, de teatre i de cinema, però també, si convenia —com a l'abril de 1927—, de pronunciar una conferència sobre els darrers descobriments arqueològics a la tomba de Tutankamon.

Una de les gràcies d'«Entre rejas» és que no només aprofita el punt de vista de l'experiència viscuda per legitimar-se, sinó que també hi consigna les condicions deplorables d'una institució caduca i doblement castigadora. Situa, així, el relat conjugat en primera persona del singular al servei d'un plural que el transcendeix (els altres presos, els seus familiars, la societat). En els darrers textos se solidaritza amb dos joves que han estat tancats per raons polítiques, com ell. Encara que no els anomeni, es tracta de Joan Mestres Vall i Jaume Duran Bigorra. Un d'ells és el fuster que li ha regalat la cadira de fusta; estan casats, tenen fills. L'agost de 1925 havien estat sentenciats a dos anys, quatre mesos i un dia de presó per uns aldarulls provocats set anys abans al bell mig de Reus, a tocar de la Prioral, on se suposa que havien cremat una bandera —o potser una banderola— espanyola que penjava d'un balcó. Ja extramurs, Salvador inicia una campanya, des del *Diario*, per aconseguir que se'ls atorgui l'indult. S'hi manifesta a favor, fins i tot, l'alcalde de Reus, i al setembre són alliberats.

Porta de reixes del corredor que comunicava amb el pati (Centre d'Imatges de Tarragona / l'Arxiu).

Els onze dies a Pilats marquen la trajectòria de Lluís de Salvador. Si alguna cosa posen en relleu és que l'evolució política del personatge ja no té aturador; s'accentuarà. En un cop d'hemeroteca recuperem un article del 20 de setembre de 1923, al *Tarragona*, signat des d'Alacant, en què el periodista, de 30 anys, valora amb esperança el cop d'estat de Primo de Rivera. Hi intueix, aleshores, l'oportunitat de fer net respecte a «la vieja política» i li

sembla oportuna la mesura d'aplicar el bilingüisme en els rètols públics de Barcelona. A partir de 1928, i havent tastat el tràngol del captiveri, la mirada sobre el règim ha canviat, i molt. L'any 1930, les pàgines de la premsa ja evidencien un Lluís de Salvador pròxim a les idees del republicanisme i el catalanisme polític. El 2 de març es pregunta per què França afalaga el «déspota» i «funesto dictador» Primo de Rivera i no pren una posició més ferma respecte al cas Macià. El 5 de juny, tot i no ser separatista, reflexionant sobre nacionalismes i internacionalisme, assegura: «Nosotros buscaríamos el verdadero nacionalismo en la Polonia de anteguerra y en Irlanda. El sentimiento desviado de esta ideología, creeríamos hallarlo en Italia y en Norteamérica».

Si en el primer dels nostres reportatges vèiem un Salvador fascinat pels avenços de l'aviació, àvid de deixar-se sorprendre pel món i les seves novetats, ara topem amb un període que definirà el Lluís de Salvador més conegut, el dels anys trenta: un periodista amb propòsits. És un temps encara amb moltes peces per completar. Sabem, per exemple, que aleshores vivia al segon segona del carrer Reding número 40. Sabem també que va col·laborar en els opuscles de l'Agrupació de Setmana Santa dels anys 1929 i 1930, que era aficionat als pessebres i que formava part de la junta dels Amigos de las Playas, dirigida per un René Barbier. Però una anàlisi acurada del primer retorn de Salvador a Tarragona i, en especial, de la seva evolució en el camp de les idees durant l'articulisme de la segona meitat dels anys vint, segur que ens aportaria pistes útils per aprofundir encara més en la seva figura.

El 15 d'abril de 1928, a Lluís de Salvador li és concedida la llibertat provisional sense fiança. El *Diario de Tarragona* reapareix el 14 de juny, i es presenta amb un editorial de títol eloqüent: «Como decíamos ayer». La mà invisible que s'amaga rere el poema de qualitat literària dubtosa però d'acròstic efectiu no se'ns revelarà fins al cap de les dècades. L'episodi és exposat a la llum pública per Josep-Pau Virgili en el llibre *Tarragona i la seva premsa* (1985), que n'acusa el comissari de policia Martín Báguena. Més endavant, altres autors, com Octavi Vilà, abat de Poblet (2015-2024) i en l'actualitat bisbe de Girona, també en parlaran; en el seu cas, l'any 1991, i qüestionant per què el diari catòlic *La Cruz* va preferir callar. Nosaltres, aquest cop, hem volgut repescar aquesta vivència i aquests

articles per incidir en l’interès de la feina de Lluís de Salvador i en el valor, no només històric, sinó també periodístic, de la seva manera de concebre l’ofici. L’atenció a l’estat de les institucions penitenciàries serà molt més recurrent en el periodisme català i espanyol dels anys trenta. *L’Opinió* en farà una campanya de denúncia, revistes com *Mirador* hi dedicaran reportatges i a Espanya Magda Donato s’infiltrarà en un centre de dones. El 1928, a Tarragona, i per culpa d’un acròstic-trampa, a Salvador no li ha calgut cap identitat falsa per acabar a la presó.

Text: Enric Garcia Jardí.

Assessorament històric i d’hemeroteca: M. Elena Virgili.

(Fotografia de capçalera: vista del dormitori principal de la presó de Pilats. Com la resta d’imatges d’aquest article, data de 1910, uns anys abans que Salvador hi fos empresonat. Font: Centre d’Imatges de Tarragona / l’Arxiu).

Enric Garcia Jardí (1992) és periodista. Ha escrit les biografies *El maqui que encara lluita* (Ara Llibres, 2025) i *Senyor Boada* (Ganzell, 2022). Premi Mila de periodisme per la igualtat de gènere (2026), Premi Mañé i Flaquer de comunicació local (2023) i Premi Salvador Reynaldos de periodisme (Recvll, 2018).

© Fotografia de l'autor: Marc Bosch.

Source: https://dillums.cat/2026/04/06/daqui-lluis-de-salvador-un-periodista-entre-reixes-onze-dies-a-la-preso-de-pilats/
© Dillums · Generated on 15/11/2026